

Vidzemes apgabaltiesas darbības attīstības koncepcija

Ievads

Vidzemes apgabaltiesa ir viena no Latvijas Republikas tiesu sistēmas apelācijas instances tiesām. Tiesas darbības mērķis - pildīt likumā noteiktās tiesas spriešanas funkcijas efektīvi, savlaicīgi un sabiedrībai saprotamā veidā.

Kandidējot uz Vidzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja amatu, apzinos gan šī amata atbildīgumu, gan tā stratēģisko nozīmīgumu tiesu varas efektīvā darbībā un sabiedrības uzticības stiprināšanā. Ar 26 gadu darba pieredzi tiesu sistēmā, tostarp 10 gadus vadot Vidzemes rajona tiesu, man ir izveidojusies padziļināta izpratne par tiesas darba organizatoriskajiem aspektiem.

Man piemīt profesionālas spējas un apņēmība attīstīt Vidzemes apgabaltiesu par efektīvu, caurspīdīgu un mūsdienīgu iestādi, kuras pamatā ir kvalitatīva taisnīguma nodrošināšana un sabiedrības uzticēšanās tiesu varai. Esmu gatavs tiesas darbā ieviest jaunas vēsmas un uzlabot tiesas darbu kopēja mērķa sasniegšanai.

Tiesu sistēmas attīstība

Latvijas tiesu sistēma ir pakļauta pārmaiņām. Tiesas cenšas aktīvi uzlabot savu darba kvalitāti, pieejamību un skaidrot savu darbu sabiedrībai. Tiesu sistēma kļūst atvērtāka un modernāka. Ir notikusi pāreja uz darbu e-vidē, ieviesti jauni tiesību un procesuālie instrumenti. Tiesai ir jāpielāgojas mainīgai ārējai videi un notikumiem, piemēram, kas saistīti ar ģeopolitisko situāciju, klimata pārmaiņām vai mākslīgo intelektu.

Svarīgi ir tiesām saglabāt augstus standartus attiecībā uz to darba kvalitāti. Spriedumu kvalitātes nodrošināšanai un pastāvīgai uzlabošanai būtiski saglabāt saikni starp trīs instanču tiesām. Jāspēj laicīgi identificēt faktorus, kas ietekmē nolēmumu kvalitāti, lietu izskatīšanas termiņus un sniegt risinājumus. Jāattīsta gan institucionālā sadarbība (piemēram, apelācijas instances tiesa sniedz atbalstu pirmās instances tiesai), gan individuālais darbs ar katru tiesnesi, kur liela loma ir kvalifikācijas kolēģijas darbam un tiesas priekšsēdētājam.

Tiesu sistēmas izaicinājums saistīts ar paaudžu maiņu tiesnešu sastāvā. Tiesnešu skaits samazinās un nākas saskarties ar grūtībām nokomplektēt vakantās tiesnešu amata vietas ar augstas klases juristiem. Saprotams, ka šai problēmai nebūs ātrs risinājums, tādēļ jācenšas atlases procesā atrast potenciāli labākos tiesnešu kandidātus, vienlaicīgi nemazinot kvalitātes prasības. Jāmotivē un jāapmāca tiesnešu palīgi, tajā skaitā, izmantojot Tieslietu akadēmijas resursus, lai spējīgākie un kompetentākie tiesnešu palīgi karjeru turpinātu kā tiesneši.

Nemot vērā šo izaicinājumu un sabiedrības gaidas no tiesas saņemt saprotamu, ātru un taisnīgu rezultātu, ar vien lielāku nozīmi iegūst efektivitātes princips. Tas prasa atrast risinājumu, lai ar esošiem resursiem un procesuāliem instrumentiem, tiesas darba rezultāts un lietu izskatīšanas termiņi saglabātos sagaidāmā līmenī.

Lai virzītos uz šādu mērķi, tiesnešiem un tiesu darbiniekiem ir aktīvi jāpilnveido sava profesionālā kvalifikācija, apmeklējot piedāvātās mācības, kā arī individuāli pilnveidojot zināšanas. Liela loma šajā sakarā ir Tieslietu akadēmijas projekta uzsākšanai. Uzskatu, ka ir jācenšas izveidot tāda mācību programma, kas maksimāli ļautu pilnveidot praktiskās un teorētiskās zināšanas, liekot akcentu uz efektīvāku tiesību instrumentu piemērošanu.

Jāstiprina tiesneša palīga institūts, ceļot tiesnešu palīgu kvalifikāciju, lai varētu sniegt lielāku atbalstu tiesnesim lietas sagatavošanā un nolēmumu rakstīšanā. Svarīgi ir atrisināt tiesneša palīga zemā atalgojuma problēmu, jo, izvirzot tiesneša palīgam augstākas juridisko zināšanu prasības, ir jāspēj piedāvāt pretī konkurētspējīgu atalgojumu.

Tiesu sistēma ir maksimāli jāatbrīvo no to funkciju veikšanas, kas nav saistītas ar tiesas spriešanu. Nebūtu jāizmanto tiesnešu resurss lietu izskatīšanā, kurām ir bezstrīdus raksturs (piemēram, par saistību piespiedu izpildīšanas brīdinājuma kārtībā). Jāapsver arī grozījumu iestrādāšana procesuālajās tiesību normās, kas būtu vērsti uz noteiktu procesuālo jautājumu vai lietu kategoriju izskatīšanu atvieglotākā procedūrā (piemēram, rakstveida procesā). Joprojām risinājumu gaida jautājums par zemesgrāmatu lietu lomu tiesu sistēmā. Par to būtu nepieciešams pieņemt lēmumu un radīt skaidrību, tajā skaitā, vai tiesneši, kuri skata zemesgrāmatu lietas, dos pienesumu vispārējās jurisdikcijas tiesas funkciju izpildei.

Tiesu sistēmai jā rūpējas par resursu saimniecisku un efektīvāku izmantošanu. Jāvērtē, sistēmā nepieciešamais darbinieku skaits un kādas funkcijas var pārņemt ar tehnoloģijām un mākslīgo intelektu saistītiem instrumentiem. Tiesu sistēmas modernai attīstībai jāmeklē darbu atvieglojošu digitalizācijas procesu ieviešana. Tiesai jābūt gatavai, ka mūsu ikdienā arvien lielāku lomu ieņem mākslīgais intelekts. Tiesai jāspēj pielāgoties, ka mākslīgais intelekts tiek piesaistīts procesuālo dokumentu izstrādē, kā arī pašai jārod atbilstošs risinājums šo rīku izmantot, lai atvieglotu savu darbu.

Svarīgi stiprināt tiesu varas neatkarību. Liela loma šī uzdevuma izpildei ir Tieslietu padomei, kurai būtu jāpaplašina kompetence lemt jautājumu par tiesu sistēmai būtiskiem jautājumiem, fiskālo politiku, tiesnešu apmācību un karjeras jautājumiem. Izpildvarai un likumdevējam būtu jāieklausās tiesu sistēmas vajadzībās, ko vislabāk iespējams realizēt iesaistot Tieslietu padomi.

Vidzemes apgabaltiesas attīstības stratēģija

Stratēģiskā vadība

Vidzemes apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai ir nozīmīga loma Latvijas Republikas tiesu sistēmā, lai nodrošinātu taisnīgu un saprotamu tiesu praksi, tiesību normu pareizu piemērošanu un interpretāciju.

Tiesas vadības pamatuzdevums ir nodrošināt optimālu lietu izskatīšanas organizāciju, stiprinot vienotu un izprotamu lietu sadales kārtību un izvairoties no pārslodzes. Vienlaicīgi ir jākontrolē lietu izskatīšanas termiņi, nepieciešamības gadījumā izvērtējot apstākļus, kas tos ietekmē. Būtiski ir nodrošināt nolēmumu kvalitāti, apzinot pieļautās kļūdas, tās analizējot un izstrādājot pasākumu kompleksu, lai no tām izvairītos.

Apelācijas instances tiesas būtība ir izvērtēt pirmās instances tiesas darbu. Jo kvalitatīvāks būs pirmās instances tiesas darbs, jo paaugstināsies uzticība tiesas darbam un apelācijas kārtībā tiks mazāk grozīti vai atcelti rajona tiesas spriedumi. Šī mērķa sasniegšanai nepieciešams turpināt un paplašināt Vidzemes apgabaltiesas sadarbību ar pirmās instances tiesu - Vidzemes rajona tiesu. Jāturpina regulārs un konstruktīvs dialogs ar pirmās instances tiesu, organizējot kopsapulces, kurās skaidrot apelācijas instancē konstatētās kļūdas un nepilnības, pārrunāt aktuālos jautājumus, kas izriet no tiesu prakses un judikatūras. Būtu jāattīsta pirmās instances tiesnešu darba monitorings, veidojot atgriezenisko saiti ne tikai sniedzot atsauksmi reizi piecos gados. Svarīgi ir ļaut pirmās instances tiesnešiem sajūst atbalstu Vidzemes apgabaltiesā iespējamu problēmjautājumu risināšanā.

Vienlaicīgi ir būtiski Vidzemes apgabaltiesai uzturēt saikni ar Senātu, lai nepastarpināti izziņātu un izprastu judikatūru, kā arī vēlmes saistībā ar apelācijas instances darba kvalitāti. Būtu lietderīgi organizēt attiecīgas tikšanās, kur apspriestu aktuālus jautājumus, dalītos ar pieredzi un viedokļiem. Tāpat ne mazāk nozīmīgi būtu uzturēt sadarbību ar pārējām apgabaltiesām, lai izprastu kopējās darba aktualitātes un nodrošinātu, ka apelācijas instances tiesas cenšas veidot vienveidīgu tiesu praksi.

Vidzemes apgabaltiesa šobrīd saskaras tiesnešu vakanču aizpildīšanas problēmu. Šobrīd Civillietu tiesas kolēģijā faktiski ir vakantas divas tiesneša amata vietas un rudenī izdienes pensijā dosies vēl viena tiesnese. Savukārt Krimināllietu tiesas kolēģijā līdz ar divu tiesnešu aiziešanu un viena nākšanu vietā, rudenī izveidosies viena tiesneša vakance. Tā kā Vidzemes apgabaltiesa ir salīdzinoši maza tiesa ar nelielu tiesnešu skaitu, tiesnešu trūkums var radīt acīmredzamu ietekmi uz tiesas darbu, un tieši, tiesas sastāvu nokomplektēšanu, darba apjomu un lietu izskatīšanas termiņiem. Tādēļ ir svarīgi rast risinājumu kā nodrošināt optimālu un efektīvu lietu izskatīšanu ar esošajiem resursiem. Vienlaicīgi jācenšas pēc iespējas ātrāk atlasīt profesionāli spēcīgus un spējīgus apgabaltiesas tiesnešus, uzrunājot un motivējot potenciālos kandidātus pieteikties šādam konkursam. Ja tiesa būtiski negatīvi izjutīs tiesnešu trūkumu, jārosina apgabaltiesas tiesneša aizstāšana uz laiku.

Vidzemes apgabaltiesa atrodas divās tiesu ēkās (Valmierā un Madonā). Jāizveido tāda lietu sadales kārtība, kas vienlaicīgi taisnīgi izlīdzina tiesnešu noslodzi starp abām

ēkām, kā arī rada tiesnešu viedokļu apmaiņu par tiesību normu piemērošanu. Laikā, kad aktīvi tiek izmantotas tehnoloģijas lietas attālinātai izskatīšanai, šāda mērķa sasniegšana ir vieglāka. Civillietu tiesnešu vakances, kas neļauj nokomplektēt pilnu tiesas sastāvu katrā ēkā rada papildus izaicinājumu kā tiesnešu izbraukuma sēžu organizēšanā, tā attālinātā lietu izskatīšanā. Rakstveida procesā izskatāmajās lietās aktīvāk jāiesaista tiesnešus no abām tiesu ēkām.

Viena no apgabaltiesas funkcijām ir atsauksmju sniegšana par pirmās instances tiesnešiem saistībā ar viņu kvalifikācijas un karjeras jautājumiem. Lai arī atsauksmi raksta konkrēts tiesnesis vai tiesneši, svarīgi šajā procesā maksimāli iesaistīt visus tiesas tiesnešus, kuri ir iepazinušies un var raksturot konkrētā pirmās instances tiesneša darbu. Tā šī atsauksme būtu vispusīgāka un objektīvāka. Būtu jāievieš nepātraukta datu uzkrāšana (darbības anketēšana) par katru pirmās instances tiesas tiesnesi, kas atvieglotu atsauksmju kvalitāti un nepieciešamības gadījumā ļautu laicīgi reaģēt uz darba kvalitātes problēmām.

Tiesas kolēģiju darbības ietvaros būtu lietderīgi rīkot tiesnešu apspriedes. Tas veicinātu pieredzes apmaiņu starp tiesnešiem, diskusijas un gadījumu analīzi. Tiesas vadībai ir jāorganizē arī visas tiesas kopsapulces, kur izrunātu aktuālos jautājumus, kas saistās ar darba rādītājiem, darba organizāciju, lietvedības kārtošanu un citus. Bez tam, svarīgi ir tiesnešus un tiesas darbiniekus regulāri informēt par jaunumiem, kas ietekmē tiesas darbu un kurus tiesas vadība ir uzzinājusi no Tieslietu ministrijas, Tiesu administrācijas, Tieslietu padome, šādi dotu iespēju visiem iesaistīties, kā arī stiprināt tiesas vadības pozīciju pārstāvēt tiesas intereses.

Vidzemes apgabaltiesai jābūt sabiedrībai atvērtai tiesai, kas gatava publiski sniegt informāciju un skaidrot savus nolēmumus. Tiesā jāizstrādā kārtība, kā optimāli šo principu realizēt, jāapzina tiesneši, kuriem komunikācijas prasmes ir atbilstošas un kuri būtu gatavi skaidrot tiesas rīcību.

Tiesnešu vadība

Tiesnešu profesionālās spējas un emocionālā labsajūta ir pamata stūrakmens, lai tiesneši spētu kvalitatīvi un ar degsmi pildīt savus darba pienākumus. Tas, savukārt, rada priekšnosacījumus sagaidāmam tiesneša darba rezultātam - saprātīgā termiņā pieņemtam nolēmumam, kas ir taisnīgs un sabiedrībai saprotams. Vienlaicīgi tiesneša darbs ir jāorganizē tā, lai izvairītos no pārslodzes un "izdegšanas". Ir veicināmas arī tiesnešu attālināta darba iespējas, ja tas palīdz efektīvāk izmantot tiesneša darba laiku.

Lai to sasniegtu, tiesnešiem būtu nepieciešams attīstīt profesionālās kompetences, veltot laiku individuālai zināšanu papildināšanai un nepieciešamības gadījumā saņemot ārēju atbalstu problēmsituāciju risināšanā. Atbalstāmas tiesnešu mācības kā Latvijas ietvaros, tā izmantojot piedāvātās pārrobežu apmācības un pieredzes apmaiņu. Tiesnešu mācību saturam ir jābūt vērstam ne tikai uz materiālo un procesuālo normu apguvi, tiesu prakses, doktrīnas izpēti, bet arī saistītam ar tiesnešu spējām saglabāt emocionālo līdzsvaru, pārliecinoši vadīt tiesas procesu, cienpilni komunicēt ar lietas dalībniekiem, prast sastrādāties ar citiem tiesnešiem un tiesu darbiniekiem.

Tiesnešiem kolektīvā ir svarīgi uzturēt savstarpēju komunikāciju, kurai nebūtu jāaprobežojas tikai ar izskatāmās lietas apstākļu apspriešanu tiesas sastāvā, bet arī kolektīvi pārrunājot aktuālos jautājumus tiesu sistēmā, likumu izstrādes procesos. Lai Vidzemes apgabaltiesa būt klātesoša tiesu sistēmas aktuālo jautājumu izzināšanā un risināšanā, jāiedrošina tiesnešus aktīvāk iesaistīties tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, likumu izstrādes darbu grupās vai citos projektos, kas skar šo jautājumu loku.

Tiesas vadībai ir jāanalizē tiesnešu darba rādītāji, jāvērtē, vai tiesnesis spēj nodrošināt lietu izskatīšanu saprātīgā termiņā, vai nepastāv kādi šķēršļi, kas liedz tiesnesim optimāli pildīt savus darba pienākumus. Darba rezultātu rādītājiem nevajadzētu prevalēt pār darba kvalitāti, lietu izskatīšana pēc iespējas ātrākā termiņā nevarētu būt pašmērķis. Tiesas priekšsēdētājam jāsniedz atbalsts tiesnesim, ja pastāv kādi apstākļi, kas traucē tiesnesim pilnvērtīgi strādāt. Tiesā jānodrošina taisnīga un tiesnešiem izprotama lietu sadale.

Personāla vadība un administratīvās funkcijas

No tiesas darbinieku darba ir tieši atkarīgs tiesneša darbs un kvalitatīva tiesas funkcijas izpilde. Līdz ar to tiesas vadītājam ir jāveicina tiesas darbinieku spēju un kompetenču nepārtraukta attīstība. Tas izpildāms kā individuāli strādājot ar katru darbinieku, tā kolektīvi organizējot apspriedes, kurās darbiniekus informē par aktualitātēm, problēmām un iespējamiem risinājumiem.

Darbiniekiem (īpaši tiesnešu palīgiem) ir aktīvi jāpiedalās Tieslietu akadēmijas organizētajās mācībās. Saistībā ar iespējamo tiesneša palīga institūta reformēšanu, apelācijas instances tiesnešu palīgiem ir ļoti svarīgi pilnveidot savas juridiskās zināšanas, tajā skaitā, ja nepieciešams, turpinot mācības augstskolā. Vienlaicīgi tiesnešiem būtu saviem palīgiem vairāk jāuztic juridiski sarežģītāki pienākumi, tādējādi ar praktisko darbu ceļot viņu kvalifikāciju.

Tiesas personāla vadībai jābūt taisnīgai un motivējošai, kas veicinātu darbinieka vēlmi attīstīties. Tiesas priekšsēdētājam ir individuāli jākomunicē ar darbiniekiem, lai saņemtu atgriezenisko saikni un izzinātu problēmas. Darbinieku novērtēšanas procedūrai jābūt objektīvai un saprotamai. Novērtējums darbiniekam ļauj izprast kā sevi nākotnē pilnveidot. Kā nozīmīgs instruments darbinieku motivēšanai ir tiesas vadības rīcībā dotās iespējas noteikt piemaksas.

Tiesas darbinieku funkcijām ir jābūt saprotamām un loģiskām, lai katrs izprastu savu atbildības lauku un pienākumus. Svarīgi tiesu darbinieka pienākumos maksimāli iekļaut tiesneša darbu atbalstošu uzdevumu izpildi (tiesu prakses izzināšana, sekošana līdzī jaunākai judikatūrai, tiesību normu grozījumiem). Jāattīsta tiesas konsultanta amats, lai tas dotu maksimālu pienesumu tiesnešu darbam.

Tiesas, kā vienota kolektīva, stiprināšanai ir svarīgi organizēt arī ārpus darba kolektīva saliedēšanas pasākumus. Tiesas vadības darba mērķis ir radīt tādus darba apstākļus un atmosfēru, lai tiesnesis un darbinieks nāktu uz darbu ar prieku, kas noteikti uzlabotu kopējo darba kvalitāti un atstātu pozitīvu iespaidu uz visu tiesu sistēmu.

Vidzemes apgabaltiesa Valmierā atrodas vēsturiski celtā tiesas ēkā, kura prasa pietiekami lielus ieguldījumus, lai telpas sakārtotu pieņemamā stāvoklī un darba apstākļus padarītu patīkamus tur strādājošiem. Tādēļ tiesas administratīvajā vadīšanā ir svarīgi efektīvi sadarboties ar Tiesu administrāciju un Tiesu namu aģentūru, kuras sniedz tiesai atbalstu. Ir jāizprot kāds materiāltehniskais nodrošinājums tiesai ir nepieciešams, lai kvalitatīvi veiktu darbu. Arī attiecībā uz tiesu telpām un to remontu ir svarīgi apzināties, kādi uzlabojumi ir prioritāri nepieciešami, lai darba vidi darbiniekiem padarītu optimālu.

Noslēgums

Esmu pieņēmis lēmumu uzņemties izaicinājumu kandidēt uz Vidzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja amatu. Visas savas zināšanas, pieredzi un prasmes ieguldīšu, lai uzlabotu tiesas darbu un padarītu to par modernu tiesu varas institūciju.

Esmu gatavs tiesas vadību organizēt atvērti, diskutējot ar tiesnešiem un tiesas darbiniekiem, lai izprastu katra vēlmes un uzklausītu priekšlikumus. Tikai saliedētā komandā ir spēks, tikai atraisīts un motivēts kolektīvs spēj sasniegt izvirzītos mērķus.

2025. gada 9. jūnijā

Vidzemes apgabaltiesas tiesnesis

Jānis Grīnbergs

Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.